

Mekânsal Vatandaşlık (Spatial Citizenship-SPACIT) Yeterlilik Modeli

Mekânsal Vatandaşlık eğitimi ile öğrencilerin sahip olmaları beklenen temel bilgi, beceri ve tutumları göstermek üzere bir model geliştirilmiştir. Mekânsal Vatandaşlık Yeterlilik Modeli olarak adlandırılan ve Mekânsal Vatandaşlık yeterliliklerinin boyutlarını ve ilişkilerini ortaya koyan bu model aşağıda sunulduğu şekli ile altı temel alanda yapılandırılmıştır:

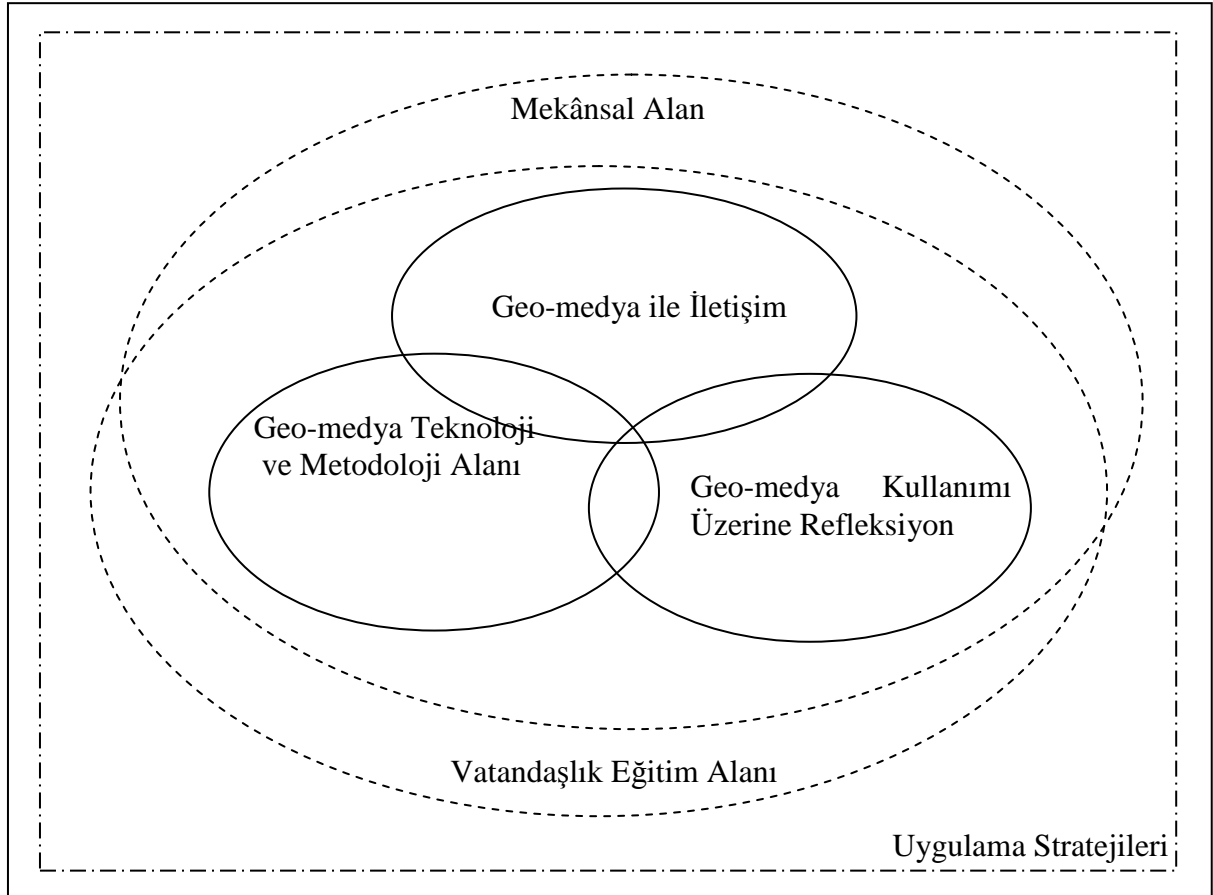
- **Geo-medya teknoloji ve metodoloji alanı:** Geo-(web2.0)medyanın kullanımını hedefleyen bu alan günlük sosyal yapıların güçlü araçları olarak geomedya ile ilgili olan diğer alanların da farkındalığına sahip bir şekilde tüketim, üretim ve iletişim ile ilgilenmektedir. Bu durum teknolojik olgunluğu da içermektedir. Bu alan ayrıca hem konumsal verilerin işlenmesini hem de geo-medyanın giderek artan kullanılabilirliği ile ilgili olarak tüketim, analiz, üretim ve iletişim alanlarındaki teknik coğrafi bilgi becerilerini ifade etmektedir. Bütünüyle bu yeterlilikler olanakların gerçekleşmesine kapı açmakta, farklı araçlar hakkında farkındalık oluşturmada ve yaratıcılığı desteklemektedir.
- **Geo-medya kullanımı üzerine refleksiyon:** Bu alan geo-medya kullanımının 'tüketim' boyutu ile ilgili olmakta ve klasik harita kullanım becerilerinin uzantıları üzerine odaklanmaktadır. İlk olarak, dünyanın sınırlı temsiline sahip sosyal yapılar olarak geo-medyanın yeniden yapılandırılmasına, anlayış ve bakış açılarını genişletmek için meydana gelen anlamların kritik bir şekilde ifade edilmesine ihtiyaç bulunmaktadır (Harley 1989). İkinci olarak kullanıcılar kendi geo-medya kullanımlarına karşı refleksif olmaya, hipotez kurmalarının bilincinde olarak meyilli olmalıdırlar (MacEachren 1992). Bu alan geo-medyanın genel olarak insanların günlük faaliyetleri üzerindeki etkileri hakkındaki farkındalığı da içermektedir. Bu alan ayrıca nihayetinde geo-medya içinde temsil edilecek olan mekânsal yapıların alternatiflerinin düşünülmesini de kapsamaktadır.
- **Geo-medya ile iletişim:** Bu alan geleneksel haritacılığa dayandırılmaktadır (Turnbull 1998). Web2.0 üzerinde kullanılan referanslar alternatif mekânsal görüntü ve yapıların ifade edilmesi, bunlar üzerinde geo-medyanın yardımı ile iletişim kurmak ve başkaları ile müzakere etmek gibi yeni zorlukları meydana getirmektedir. Tartışma ve müzakereye ilişkin olarak iletişim teorisi üzerine güçlü bir referansa ihtiyaç duyulmaktadır.
- **Mekânsal Alan:** Bu alan Mekânsal Vatandaşlığın temel köşe taşı olarak mekânsal kavramları ifade etmektedir. Bu alan, anlamını fiziki dünyaya dayandırarak mekânların sosyal yapısı ile ilgilenmektedir. Bu fiziki mekân mutlak mekânsal kavramlarla ifade edilmektedir. Bunlar ayrıca mekânsal görseller ve mekânsal düşünme yaklaşımı ile de alakadardır (cf. NRC 2006). Mekânın uygun kullanımı, ilişkisel mekânsal kavramlar ve bunların mekân üzerindeki faaliyetler için sonuçları hakkında farkındalığı da içermektedir.
- **Vatandaşlık Eğitimi Alanı:** Bu alan vatandaşlık eğitimi kavramlarını ve demokratik tartışma süreçleri ve insan haklarıyla ilgili yaklaşımların arka planını ifade etmektedir. Bu alan kurum ve toplulukların rolüne, toplumdaki güç ilişkilerine ve katılıma özel önem vermektedir. Bu alan mekân ve vatandaşlığı 'mekânsal vatandaş' terimi ile birleştirmektedir.
- **Uygulama stratejileri:** Bu alan Mekânsal Vatandaşlık eğitimi söz konusu olduğunda diğer altı alana ilave edilmelidir. Bu alan hem sürdürülebilir öğrenme ortamlarının oluşturulması hem de öğretmen eğitimi ve öğretimi açısından mesleki gelişimi içermektedir.

Mekânsal Vatandaşlık yeterlilik modeli yeterlilik alanlarının birleşkesinden oluşan tek bir yapıda gösterilebilir (Şekil 1). ‘Geo-medya teknoloji ve metodoloji’; ‘Geo-medya kullanımı üzerine refleksiyon’ ve ‘Geo-medya ile iletişim’ alanları temel yeterlilikler anlamında Mekânsal Vatandaşlık Yeterlilik Modeli’nin merkezini oluşturmaktadır. Bu alanlar temelde bilgi ve becerilerin pratik uygulamaları ile genel yeterlilikler ve bunlardan da öte tüm enstrümantal yeterliliklerle (iletişim, bilgi yönetimi, problem çözümü ve karar verme becerileri, vb.) ve kişilerarası yeterliliklerle (sosyal etkileşim, işbirliği, ekip çalışması, vb.) ilgilidir. Buradaki vurgu kendinden aktif olabilmek ve söylemsel çevrelerin paylaşımı için işbirlikçi iletişim sağlamak amacıyla geo-(web2.0) medyanın reflektif/refleksif kullanımı üzerinedir.

‘Mekân’ ve ‘Vatandaşlık Eğitimi’ alanları tüm temel alanları destekleyen yatay katmanlar olarak anlaşılabilir. Bunlar, ilgili bilgi alanları içinde kuramsal yönlerle bağlantılıdır ve konuya özgü bilgi, beceri ve yeteneklerle ilgilidir.

Son olarak Mekânsal Vatandaşlığın “Uygulama Stratejileri” başlığı altında açıklanan alan diğer alanlara dâhil edilmemektedir. Ancak, fonksiyonları dikkate alındığında, sayısal yeterlilik ve geo-medya kullanımının farklı yönlerini birleştiren, sorgulayıcı öğrenme durumlarının oluşturulmasını sağlayan bu alanın Mekânsal Vatandaşlık eğitimine dâhil edilmesi gerekmektedir.

Şekil 1. SPACIT Yeterlilik Modeli

Mekânsal Vatandaşlık Yeterlilik Modeli bir tablo düzeni içinde sunulmuştur (Tablo 1). Tablo içindeki sütunlar yeterliliklerin boyutlarını, alt bileşenlerini ve daha alt gruplara ayrılmış olarak belirli bilgi, beceri ve tutumları (BBT) göstermektedir. Tablodaki satırlar ise ‘Mekânsal Vatandaşlık Ana Yeterlilikleri’ (enstrümental ve kişilerarası yeterlilikler), ‘Konuya Özgü Yeterlilikler’ ve ‘Mekânsal Vatandaşlık Uygulamaları için Çerçeve Yeterlilikler’ şeklinde özetlenebilen, yeterlilik modelindeki alanları farklı fonksiyonlarına bağlı olarak tanımlayan bağlantıları göstermektedir. Her yeterlilik alanı en az iki alt yeterlilik bileşenine ayrılmaktadır. İlk bileşen ‘Meta-seviye’ olarak adlandırılmaktadır. Bu bileşen Mekânsal Vatandaşlık kavramı kapsamında her alanın gerekçesini ortaya koymakta ve ilgili alanın bilgi, beceri ve tutum özelliklerini o alanın diğer tüm alt bileşenlerine tarif etmektedir. Meta-seviye dışında her bir yeterlilik alanı ile ilgili aşağıda belirtildiği gibi daha fazla bileşenler de bulunmaktadır.

Mekânsal Vatandaşlık Ana Yeterlilikleri

- **Geo-medya bilgi işleme:** Bu alan teknik ve metodolojik CBS ve Teknoloji (GIS&T) becerilerine dayalı olarak Web2.0 ve geo-medya içinde coğrafi verilerin uygun bir şekilde kullanılabilmesi için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları içermektedir. Bu alan ayrıca farklı faaliyetlerle birlikte geo-medyanın üretim ve tüketim süreçleri, geo-medya kullanılarak yapılan analizler ve ayrıca sosyal ağ içerisinde gerçekleştirilen teknik iletişim ile de ilgilidir.
- **Geo-medyanın reflektif kullanımı:** ‘Geo-medya kullanımı üzerine refleksiyon’ alanı ile ilgili olarak bu bileşen sosyal yapılar olarak geo-medyanın etkisi ve rolü hakkında düşünmek için temel teşkil eden bilgi, beceri ve tutumları tarif etmektedir.
- **Geo-medyanın refleksif kullanımı:** ‘Geo-medya kullanımı üzerine refleksiyon’ alanı ile ilgili olarak bu bileşen kullanıcıların kendi geo-medya tüketimlerine karşı kendi hipotezlerinin farkında olarak refleksif olabilmeleri için ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve tutumları içermektedir. Bu bir bireyin geo-medyanın kendisi ve insanların günlük faaliyetleri üzerindeki etkisi hakkında bilince sahip olmasını da içermektedir.
- **İletişim faaliyetleri ve stratejileri:** ‘Geo-medya ile iletişim’ alanı içerisinde yer alan stratejik iletişim yeterliliği, bir (mekânsal) problemin çözümü veya bir söylem süreci içinde kasıtlı bir amacı başarmak veya bu amaçtan kaçınmak için gerekli olan belirli görev ve faaliyetleri yerine getirmede ihtiyaç duyulan bilgi, beceri ve tutumları içermektedir. Bu bileşen, bir kişinin iletişim süreçleri içerisinde kendi ve diğerlerinin mekânsal tasavvurları ve yapılarını mekânsal ve mekânsal olmayan görüntüleme yanında metin, resim ve çizimler gibi farklı araçlarla organize etmesi, amaçlı olarak ifade etmesi ve paylaşması olarak anlaşılmaktadır. Bu araçlar, kabul etme, üretme, etkileşim ve arabuluculuk gibi iletişim faaliyetlerini içeren söylemsel geo-medya ortamıyla da içli dışlıdır.
- **Toplum-dilbilimsel yeterlilik:** ‘Geo-medya ile iletişim’ alanı içerisinde yer alan toplum-dilbilimsel yeterlilik, farklı (kültürel) topluluklarla veya kurumsal grupların temsilcileri arasında sosyal gelenek, norm ve kurallara bağlı olarak uygun bir şekilde iletişim kurmak için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları tarif etmektedir. Bunların ötesinde bu yeterlilik, bir kişinin belirli bir topluluk içinde kendi pozisyonunu/üyeliğini refleksif olarak belirli bir hedef

topluluğun üyelerinden biri ile karşılaştırabilmesi, dolayısıyla ortaya çıkabilecek yanlış anlaşımaların ve çatışmaların önlenmesi için gerekli olan kültürlerarası yeterlilikle de bağlantılıdır.

- **Pragmatik yeterlilik:** ‘Geo-medya ile iletişim’ alanı içerisinde yer alan pragmatik yeterlilik, bireylerin iletişimsel işlevleri (mekânsal) doğrusal olmayan interaktif ve söylesel bir yolla etkin olarak yerine getirebilmelerinde gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları içermektedir. Bu yeterlilik ayrıca hangi mesajların organize edildiği, yapılandırıldığı ve düzenlendiğine göre prensipleri de ayırt etmektedir.
- **Göreceli mekânsal kavramlar:** Bu yeterlilik ‘Mekân Alanı’ ile ilgili olarak, mekân üzerindeki faaliyetleri, mekânların inşası ile yapılandırılan araçlar olarak geo-medyanın yararını anlamak için bir temel olarak görev yapan bilgi, beceri ve tutumları içermektedir.

Konuya Özgü Yeterlilikler

- **Göreceli mekânsal kavramlar:** Bu yeterlilik ‘Mekân Alanı’ ile ilgili olarak, mekân üzerindeki faaliyetleri, mekânların inşası ile yapılandırılan araçlar olarak geo-medyanın yararını anlamak için bir temel olarak görev yapan bilgi, beceri ve tutumları içermektedir.
- **Mutlak mekânsal kavramlar:** ‘Mekân Alanı’ içindeki ikinci bileşen olarak bu yeterlilik, geo-medya ile çalışma ve mekânsal ilişkileri anlamak için önemli olan mutlak mekânsal kavramlar üzerine oturan bilgi, beceri ve tutumları içermektedir. Bu yeterlilik ayrıca mekânsal yapılar üzerinde determinist olmayan etkisi ile Mekânsal Düşünme yaklaşımı ve fiziksel madde kavramı ile de bağlantılıdır.
- **Vatandaşlık kavramları:** Vatandaşlık kavramı üzerine oturan bu yeterlilik, demokratik prensipler, temel insan hakları gibi Mekânsal Vatandaşlık için önemli olan değerlere, topluma katılım için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumlara bağlantılıdır. ‘Vatandaşlık kavramları’ ayrıca kurumların ve akıcı (yeni medya) topluluklarının rollerinin anlaşılması üzerine dayandırılarak ‘Mekânsal Vatandaşlık’ olarak harekete geçebilmede gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları da içermektedir.

SPACIT uygulamaları için çerçeve yeterlilikler

- **Öğrenme ortamlarının oluşturulması:** Bu yeterlilik, öğrenme ortamlarının (pedagojik yaklaşım) planlanması ve yönetilmesi ile sınıf ortamlarında (didaktif yaklaşım) tasarım yapmak ve faaliyetlerde bulunmak için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumlarla ilgilidir.
- **Mesleki Gelişim:** Bu yeterlilik Mekânsal Vatandaşlık ile ilgili alanlardaki yeterliliklere sahip olmak için öğretmenlerin çaba göstermelerine ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır. İlgili bilgi, beceri ve tutumlar; (online) öğrenme araçlarını kullanmak, ilgili öğrenme ortamlarına sık sık başvurmak ve öğretmenlerin kendi yeterlilikleri ve yeterlilik gelişimleri üzerine değerlendirme yapmak için beceriler ve gönüllükleri de içermektedir.

Tablo 1. Mekânsal Vatandaşlık Yeterlilik Modeli

	Mekânsal Vatandaşlık Yeterlilik Alanları	Mekânsal Vatandaşlık Yeterlilik Bileşenleri	Mekânsal Vatandaşlık Alanları (Bilgi, beceri ve tutumlar)
Mekânsal Vatandaşlık Temel Yeterlilikler (enstrümantal ve kişilerarası yeterlilikler)	Geo-medya (GM) Teknoloji ve Metodoloji Alanı	Meta Seviye	<i>İçerik</i>
		GM Bilgi İşleme	<i>GM Tüketimi</i>
			<i>GM ile Analiz</i>
			<i>GM Prosumption</i>
			<i>GM Üretimi</i>
	<i>GM ile Sosyal Ağlar</i>		
	GM Kullanımı Üzerine Refleksiyon	Meta Seviye	<i>Durum</i>
		GM'nin reflektif kullanımı	<i>-/-</i>
		GM'nin refleksif kullanımı	<i>-/-</i>
	GM ile İletişim	Meta Seviye	<i>İçerik</i>
		İletişim aktiviteleri ve stratejileri	<i>Karşılama</i>
			<i>Üretim</i>
<i>Etkileşim</i>			
<i>Arabuluculuk</i>			
Toplum-dilbilimsel yeterlilikler		<i>Sosyal normlar</i>	
<i>Kültürlerarası bakış açısı</i>			
Pragmatik Yeterlilikler	<i>Söylemsel yeterlilikler</i>		
<i>İşlevsel ve düzenleyici yeterlilikler</i>			
Konuya Özgü Yeterlilikler	Mekânsal Alan	Meta Seviye	<i>İçerik</i>
		Göreceli mekânsal kavramlar	<i>Mekânın anlamı</i>
			<i>Mekânın yapılandırılması</i>
		<i>Mekânın kullanılması</i>	
	Mutlak mekânsal kavramlar	<i>Mekânsal Düşünme</i>	
	<i>Fiziki çevre</i>		
	Vatandaşlık Eğitim Alanı	Meta Seviye	<i>İçerik</i>
		Vatandaşlık terimi	<i>Değerler ve tutumlar</i>
			<i>Bilgi ve veri</i>
			<i>Eylem ve katılım</i>
<i>Kurum ve üyelik</i>			
Mekânsal Vatandaşlık Uygulamaları için Çerçeve Yeterlilikler (sistemik yeterlilikler)	Uygulama Stratejileri	Meta Seviye	<i>İçerik</i>
		Öğrenim ortamının oluşturulması	<i>Planlama & yönetim (Pedagojik yaklaşım)</i>
	Mesleki gelişim		<i>Sınıf faaliyetleri (Didaktik yaklaşım)</i>
<i>Mesleki gelişim</i>			